

Saimnieciskās darbības uzskaite mazos uzņēmumos

VTDT

Liāna Ozolante

Grāmatvedības sistēma

Likums “Par grāmatvedību” 9. pants

Grāmatvedību kārto divkāršā ieraksta sistēmā.

Izņēmums –

vienkāršā ieraksta grāmatvedību MK

noteiktajā kārtībā var kārtot:

- IK, IU, ZS, ZvS, kuru iepriekšējā gada ieņēmumi no saimnieciskās darbības nepārsniedz 300 000 €
- fiziskas personas, kuras veic saimniecisko darbību.

Galvenie grāmatvedības termini:

- **Ieņēmumi (neto apgrozījums)**
- **Izdevumi**
- **Ienākums (peļņa)**
- **Tīrais ienākums (tīrā peļņa)**
- **Saimnieciskā darbība.**

Saimnieciskā darbība

(IIN likuma 11.p.)

- **Fiziskās personas saimnieciskā darbība** – jebkura darbība, kas vērsta uz preču ražošanu, darbu izpildi, tirdzniecību un pakalpojumu sniegšanu par atlīdzību
- Saimnieciskā darbība ietver arī uzņēmuma līguma izpildi, profesionālo darbību, nekustamā īpašuma apsaimniekošanu, komercaģenta, māklera un IK darbību, kā arī fiziskās personas īpašumā esoša individuālā uzņēmuma (arī ZS, ZvS) darbību

Saimnieciskā darbība

(IIN likuma 11.p.)

- Fiziskās personas darbība kvalificējama kā saimnieciskā darbība, ja tā atbilst vienam no šādiem kritērijiem:
 1. Darījumu regularitāte un sistemātiskums:
 - ✓ vairāk kā 3 darījumi taksācijas periodā vai
 - ✓ vairāk kā 5 darījumi 3 taksācijas periodos
 2. Ieņēmumi no darījuma > 14 229 EUR gadā, izņemot ienākumus no personīgā īpašuma atsavināšanas (personiskai lietošanai paredzēto kustamo lietu – mēbeļu, apģērbu u.c. lietu)
 3. Darbības ekonomiskā būtība vai personas īpašumā esošo lietu apjoms norāda uz sistemātisku darbību ar mērķi gūt atlīdzību

Var neregistrēt saimniecisko darbību (IIN likuma 11.p. 13.d.)

Gūstot ienākumu no:

- piemājas saimniecības vai personīgās palīgsaimniecības, **lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumiem, ja ieņēmumi no saimnieciskās darbības nepārsniedz EUR 3000 gadā**
 - nodrošina uzskaiti, lai noteiktu, kad minētie ienākumi sasniedz EUR 3000 gadā
- sēņošanas, ogošanas vai savvaļas ārstniecības augu un ziedu vākšanas

Var neregistrēt saimniecisko darbību (IIN likuma 11.p. 13.d.)

Gūtajam ienākumam, kas pārsniedz 3000 euro:

- piemēro progresīvo iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi;
- veic saimnieciskās darbības ienākumu uzskaiti;
- nodokli aprēķina par kalendāra gadu, iesniedzot VID gada ienākumu deklarāciju no sekojošā gada 1.marta līdz 1.jūnijam;
- nodokli iemaksā valsts budžetā 15 dienu laikā no likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” noteiktās deklarācijas iesniegšanas dienas VID tīmekļa vietnē norādītajos valsts budžeta ieņēmumu kontos;
- ienākumam no saimnieciskās darbības ir tiesības piemērot gada neapliekamo minimumu, nodokļa atvieglojumus un attaisnotos izdevumus.

Var neregistrēt saimniecisko darbību (IIN likuma 11.p. 13.d.)

Ja ienākumu **gūst no īpašuma** (piemēram, iznomājot vai izīrējot nekustamo īpašumu, pārdodot īres tiesības, nododot lietu tālāk apakšnomniekam vai apakšīrniekam, iznomājot vai atsavinot kustamo mantu, gūstot samaksu par dabas resursu izmantošanu vai tās aprobežojumiem), fiziskajai personai ir pienākums par to informēt VID piecu darbdienu laikā no līguma noslēgšanas dienas:

Var neregistrēt saimniecisko darbību (IIN likuma 11.p. 13.d.)

- gūtajam ienākumam no īpašuma piemēro 10 % nodokļa likmi;
- uzskaita saimnieciskās darbības ieņēmumus;
- ja ienākumu no īpašuma gūst no juridiskās personas, nodokli ietur izmaksas vietā;
- ja nodoklis nav ieturēts, fiziskā persona nodokli aprēķina par kalendāra gadu, iesniedzot VID gada ienākumu deklarāciju no sekojošā gada 1.marta līdz 1.jūnijam;
- nodokli iemaksā valsts budžetā 15 dienu laikā no likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” noteiktās deklarācijas iesniegšanas dienas VID tīmekļa vietnē norādītajos valsts budžeta ieņēmumu kontos;
- ienākumam no saimnieciskās darbības nav tiesību piemērot gada neapliekamo minimumu, nodokļa atvieglojumus un attaisnotos izdevumus;
- fizisko personu neuzskata par pašnodarbināto un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas neveic.

Saimnieciskās darbības veicēja (SDV) reģistrācija VID

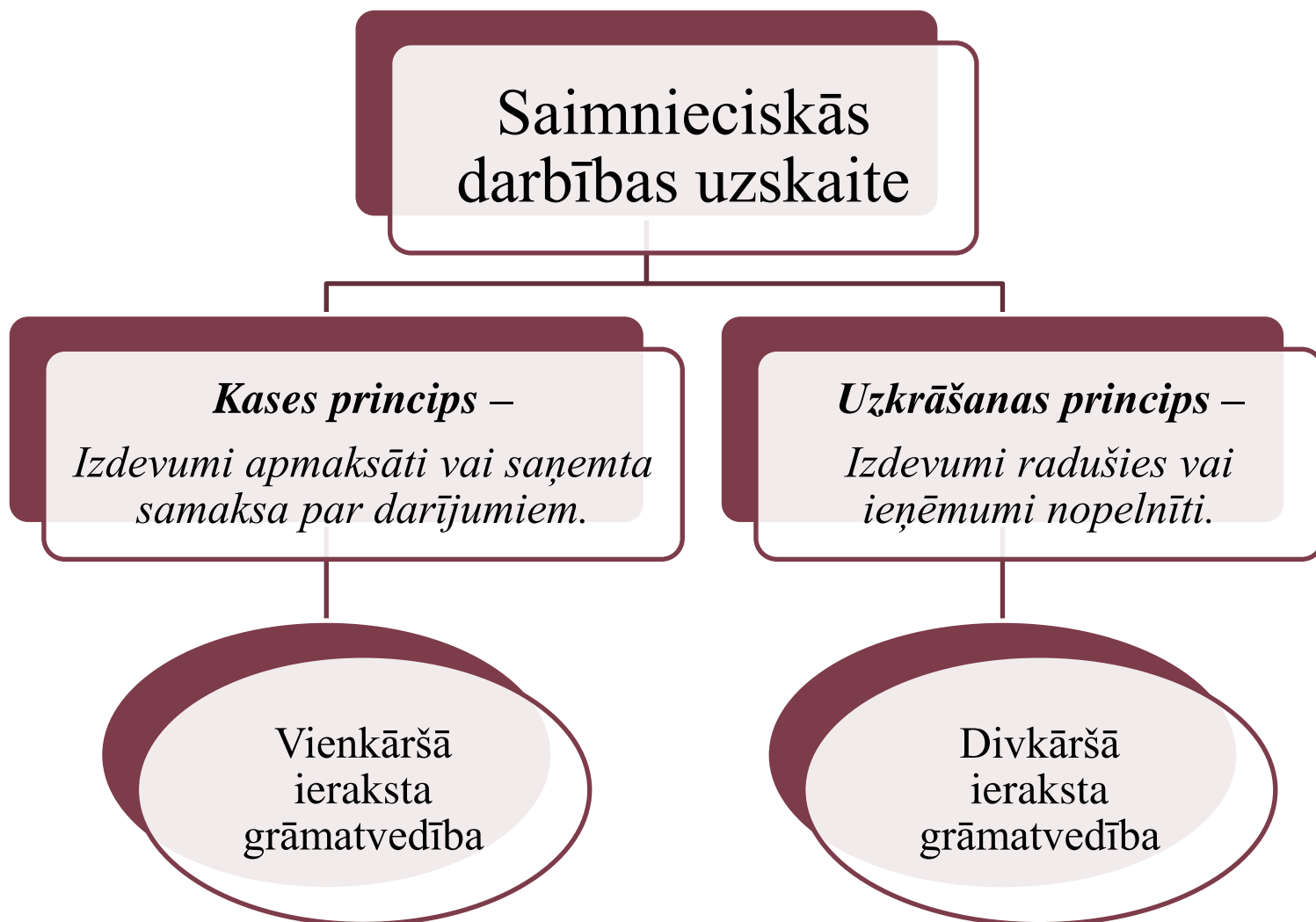
Saimnieciska darbība – jebkura sistemātiska, patstāvīga darbība par atlīdzību

- Jāreģistrējas pirms saimnieciskās darbības uzsākšanas, norādot saimnieciskās darbības jomu, kurā veiks saimniecisko darbību

Reģistrācijai nepieciešamie dokumenti:

- Jāuzrāda pase vai identifikācijas karte
- Jāaizpilda Nodokļu maksātāja reģistrācijas pieteikuma veidlapu
- Jāiesniedz dokumenti, kas apliecina saimniecisko darbību, kopijas (jāuzrāda oriģināls), piemēram, īpašuma vai valdījuma tiesības apliecinošs dokuments

Uzskaites principi grāmatvedībā

Grāmatvedības atšķirības

Rādītājs	SDV, IK, ZS, Zvs, IU (IIN)	SIA, ZS, ZvS, IU (UIN)
Grāmatvedības sistēma, reģistri	Vienkāršais ieraksts – Saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu žurnāls vai divkāršais ieraksts	Divkāršais ieraksts (konti, virsgrāmata)
Kases operāciju uzskaitē	<u>Nav nepieciešami:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kases orderi, ja ir ārējais attaisnojuma dokuments • kases grāmata • kases orderu reģistrācijas žurnāls 	Nepieciešami: <ul style="list-style-type: none"> • kases orderi • kases grāmata, kurā skaidras naudas darījumi un kases atlikums jānorāda katru dienu, kad veikti darījumi
Pārskats	Gada ienākumu deklarācija. Ja divkāršais ieraksts, tad arī finanšu pārskats	Gada pārskats - katru gadu (bilance, peļņas vai zaudējumu aprēķins u.c.)

Pašnodarbinātā (SDV) saimnieciskās darbības uzskaitē

- Reģistrējas kā IIN maksātājs (progresīvā likme atkarībā no ienākuma)
- Uzskaita saimnieciskās darbības ieņēmumus un izdevumus
- Veic valsts sociālās apdrošināšanas maksājumus
- Saimnieciskās darbības ienākumam ir tiesības piemērot neapliekamo minimumu, nodokļa atvieglojumus un attaisnotos izdevumus

Ja ieņēmumi virs 40 000 €

- Reģistrējas kā PVN maksātājs

Pašnodarbinātās personas definīcija

- Pašnodarbināta persona darba ienākumus gūst patstāvīgi, neiesaistoties, kā darbinieks tiesiskajās attiecībās ar darba devēju un neieņemot amatu, kas dod tiesības uz atlīdzību.

Saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaite

- Darījumus reģistrē saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnālā, var kārtot elektroniski
- Žurnālu sagatavo, lai informācija saglabātos 10 gadus
- Žurnāla lapas numurē no gada sākuma augošā secībā, caurauklo, pēdējā lapā norāda lapu skaitu, apliecina ar parakstu, zīmogu

Saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaitē

- Elektroniski kārtotu žurnālu pārskata gada beigās izdrukā un brošē hronoloģiskā secībā
- Žurnālu kārto saskaņā ar šādām prasībām:
 1. Katram gadam jaunu žurnālu
 2. Ierakstus par katru mēnesi izdara jaunā lapā

Saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaitē

3. Mēneša beigās aprēķina naudas atlikumu kasē un banku kontos
4. Mēneša beigās katrā ieņēmumu un izdevumu ailē aprēķina apgrozījuma summu mēnesī un skaitot no gada sākuma
5. Ierakstus izdara pamatojoties uz attaisnojuma dokumentiem. Ja nav cita attaisnojuma dokumenta – drīkst izmantot bankas konta izrakstus

Saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaitē

6. Žurnālā atsevišķi norāda:

- Skaidras naudas plūsmu un naudas plūsmu kredītiestāžu kontos
- Citus maksāšanas veidus – barters jeb ieskaita darījums, dāvinājuma līdzekļi
- Personīgais ieguldījums (ārpus saimnieciskās darbības iegūtā nauda), kas tiek ieguldīts saimnieciskajā darbībā
- Personīgajam patēriņam izlietotā nauda (izņem ar izdevumu orderi, ja nav ārēja dokumenta)

Saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaitē

- Aprēķinot ar IIN apliekamo ienākumu, saimnieciskās darbības izdevumiem jāpiemēro ierobežojums **80 %** apmērā no kopējiem saimnieciskās darbības ieņēmumiem.
- Saimnieciskās darbības izdevumos **pilnā apmērā** ir iekļaujami:
 - ✓ darba alga un VSAOI darba devēja daļa;
 - ✓ nekustamā īpašuma nodoklis;
 - ✓ pamatlīdzekļu nolietojums...

Saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaitē

- Nosakot ar IIN apliekamo ienākumu, secīgi vispirms atskaita izdevumus, kas atskaitāmi pilnā apmērā, pēc tam pārējos izdevumus, ievērojot izdevumu ierobežojumu.
- Izdevumu ierobežojumu nepiemēro par pirmajiem diviem saimnieciskās darbības gadiem, kā arī par gadu, kurā izbeigta saimnieciskā darbība vai pabeigts likvidācijas process.

Saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaitē

- Izdevumu ierobežojuma noteikšanai
**ieņēmumos tiek ņemtas vērā arī
subsīdijas** (valsts atbalsts
lauksaimniecībai vai ES atbalsts
lauksaimniecībai un lauku attīstībai)

Saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaitē

- Izdevumos neiekļautā citu saimnieciskās darbības izdevumu summa (zaudējumi) sedzama hronoloģiskā secībā no nākamo triju gadu saimnieciskā ienākuma (iekļaujoties izdevumiem noteiktajā 80% ierobežojumā).

Pamatlīdzekļu (PL) uzskaitē

- Atbilstoši likumam “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”
- PL tiek uzskaitīti ar vērtību par vienu vienību no **1000 €**
- Šādā gadījumā personai ir tiesības izvēlēties vienu no divām PL nolietojuma aprēķināšanas metodēm:
 1. degresīvo metodi – nolietojums %;
 2. lineāro metodi – lietderīgās lietošanas laiks gados.

Pamatlīdzekļu (PL) uzskaitē

- **Izvēlēto metodi maksātājs ir tiesīgs mainīt ne biežāk kā vienu reizi 10 gados.**
- Ja pamatlīdzekļa atlikusī vērtība pēc nolietojuma atskaitīšanas taksācijas perioda beigās nepārsniedz *75 euro*, pamatlīdzekli pilnībā izslēdz no pamatlīdzekļu uzskaites reģistriem un tam pārtrauc rēķināt nolietojumu.

PL nolietojums metodes

(IIN likuma 11.⁵p.1.¹d.)

Nolietojuma likme, % no atlikušā vērtības	Gados	Ilgtermiņa ieguldījumu veids
5	35	Ēkas, būves, ilggadīgie stādījumi
10	10	Dzelzceļa, jūras, upju transportlīdzekļi
35	3	Skaitļošanas iekārtas, datorprogrammas, sakaru līdzekļi, kopētāji un to aprīkojums
20	5	Pārējie pamatlīdzekļi

Maksātājam piederošu PL izmantošanas izdevumi

- Ja ēkas izmanto daļēji saimnieciskajai darbībai, kā arī personīgajam patēriņam, tad izdevumus nosaka atbilstoši **izmantošanas proporcijai** (platībai);
- Ja minēto proporciju nevar noteikt, tad **50%** no aprēķinātā PL nolietojuma noraksta saimnieciskās darbības izdevumos.

Izdevumi telpām vai mantu, kuru izmanto arī personīgajam patēriņam

- Izdevumos var ieskaitīt tikai šo telpas vai mantas izmantošanu saistīto daļu, kas attiecas uz saimniecisko darbību, ja iespējams noteikt proporciju un to dokumentāri pamatot
- Ja proporciju nevar objektīvi noteikt un dokumentāri pamatot, izdevumos 70 %

Vieglā auto (izņemot specializēto) ekspluatācijas izdevumi

- Eksploatācijas izdevumi (arī degvielas) izdevumos iekļauj atbilstoši saimnieciskajai darbībai nobraukto km skaitam, bet ne vairāk par **70%**;
- Ja nav detalizētas ceļazīmes, tad ne vairāk par **50%** no faktiskajām izmaksām.
- Lauksaimnieki ceļazīmes neraksta

VSAOI veicēju reģistrācija (IIN maksātāji)

- Pašnodarbināta persona veic valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, kad mēneša ienākumi (ieņēmumi, no kuriem atskaitīti ar to gūšanu saistītie izdevumi) sasnieguši no Ministru kabineta noteiktā valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekta minimālā apmēra – **500 euro** mēnesī (minimālā alga konkrētajā gadā).
- Iemaksas veic par ceturksni, no vismaz minimālā apmēra 500 euro.
- Uzskaita kā saimnieciskās darbības izmaksas;
- Likmes: 31,07%; pensijas vecumā – 29,36%; nekustamā īpašuma apsaimniekotājam – 26,59% (2021. gads).

Obligātās iemaksas pensiju apdrošināšanai

- Ja pašnodarbinātas personas ienākumi mēnesī sasniedz vai pārsniedz minimālās algas apmēru, papildus obligātajām iemaksām, kas tiek noteiktas līdzšinējā kārtībā, tai reizi ceturksnī ir jāveic obligātās iemaksas pensiju apdrošināšanai vismaz **5 %** apmērā no brīvi izraudzīto obligāto iemaksu objekta un faktisko ienākumu starpības.
- Pašnodarbinātiem reizi gadā no lauksaimnieciskās ražošanas ienākuma jāveic obligātas iemaksas pensiju apdrošināšanai vismaz 5 % apmērā no brīvi izraudzīto obligāto iemaksu objekta un faktiskā ienākuma starpības. Iemaksas jāveic līdz nākamā gada 15. aprīlim.

Obligātās iemaksas pensiju apdrošināšanai

- Ja pašnodarbinātas personas ienākumi mēnesī nerasniedz minimālās algas apmēru, tai ir jāveic obligātās iemaksas pensiju apdrošināšanai vismaz **5 %** apmērā.
- Iemaksas pensiju apdrošināšanai var neveikt, ja pašnodarbinātā ienākumi taksācijas gadā nerasniedz **50 euro**.

Gada ienākumu deklarācijas iesniegšana

- Jāiesniedz no 1. marta – 1. jūnijam, ja:
 - ✓ Reģistrēta saimnieciskā darbība
 - ✓ Saņemti ienākumi ārvalstīs
 - ✓ IIN nav ieturēts pilnā apmērā
 - ✓ Saņemti ar nodokli neapliekami ienākumi, kuru kopējā summa gadā pārsniedz € 10000 (piemēram, gūti ienākumu no personīgās mantas pārdošanas)
 - ✓ guvuši ienākumus, kuri apliekami ar 10% nodokļa likmi (piemēram, ienākumu no metāllūžņu pārdošanas, ienākumu no augoša meža vai kokmateriālu pārdošanas), un no kuriem nodoklis nav ieturēts ienākuma izmaksas vietā
- IIN maksā līdz 23. jūnijam
- Ja IIN lielāks par € 640, tad 3 mēnešos $\frac{1}{3}$ līdz 23.datumam
- IIN pārmaksu atmaksā 3 mēnešos

IIN obligātā iemaksa

- Nodokļa maksātājs, kas ir reģistrēts kā saimnieciskās darbības veicējs, ne vēlāk kā līdz **23.jūnijam** iemaksā budžetā nodokli **50 euro** apmērā, ja taksācijas gadā nav gūts ar nodokli apliekams ienākums no saimnieciskās darbības vai ja aprēķinātā nodokļa summa no saimnieciskās darbības apliekamā ienākuma nepārsniedz **50 euro**.

IIN paziņojumu sagatavošana

Ienākumu izmaksātājs – komersants, IU (arī ZS,ZvS), kooperatīvā sabiedrība, iestāde, biedrība, nodibinājums un fiziskā persona – saimnieciskās darbības veicēja, kas izmaksā fiziskajai personai ienākumus, kuri saistīti ar saimniecisko darbību, vai citus ienākumus, ... iesniedz VID paziņojumu par fiziskai personai izmaksātajām summām ...

- Ja IIN jāietur
 - IIN budžetā līdz nākamā mēneša 5.datumam
 - Paziņojums VID līdz 15.datumam
- Ja IIN nav jāietur – paziņojums līdz nākamā gada 1. februārim

Paziņojumu sastāda atsevišķi par katru fiziskajai personai izmaksātā ar nodokli apliekamā ienākuma veidu

IIN paziņojumu nav jāiesniedz

- Izmaksājot:
 1. stipendijas, kas nepārsniedz mēneša neapliekamo minimumu, no budžeta...
 2. Pabalstus no budžeta ...
 3. Atlīdzību par kaitējumu darbspēju zaudējuma gadījumā ...
 4. ... sniedzot palīdzību stihiskas nelaimes gadījumā...
 5. Kompensāciju summas likumos un MK noteikumos noteiktajā apmērā
 6. Atlīdzību par asins nodošanu un cita veida donorpalīdzību
 7. u.c.

Ar IIN neapliekamie ienākumi

- Ienākumi no lauksaimniecības, lauku tūrisma līdz € 3000
- Pašvaldību, valsts palīdzība stihiskās nelaimēs
- Apdrošināšanas atlīdzības, ja apdrošināšanas prēmija pirms tam nav iekļauta saimnieciskās darbības izdevumos
- Mantojumi
- Bēru pabalsts, ja nepārsniedz € 250
- Personīgā īpašuma pārdošana
- Nekustamā īpašuma pārdošana, ja īpašumā vairāk kā 60 mēnešus, 12 mēneši deklarētā dzīves vieta, laulības šķiršanas gadījumā 12 mēneši deklarētā dzīvesvieta
- Dāvanas no fiziskām personām (radiem, ārstniecībai, pārējiem nepārsniedz € 1425), apliek, ja no saimnieciskās darbības
- u.c.

No aplikšanas ar IIN atbrīvo līdz 2023. gadam saņemtās summas, kas izmaksātas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai

Izmantotie avoti:

- www.vid.gov.lv
- www.likumi.lv